

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1999-2000

20 MARS 2000

Projet de loi portant assentiment au Protocole additionnel à la Charte sociale européenne prévoyant un système de réclamations collectives, fait à Strasbourg le 9 novembre 1995

SOMMAIRE

	Pages
Exposé des motifs	2
Projet de loi	7
Protocole additionnel à la Charte sociale européenne prévoyant un système de réclamations collectives . . .	9
Avant-projet de loi	15
Avis du Conseil d'État	16

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1999-2000

20 MAART 2000

Wetsontwerp houdende instemming met het Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest ter invoering van een systeem van collectieve klachten, gedaan te Straatsburg op 9 november 1995

INHOUD

	Blz.
Memorie van toelichting	2
Wetsontwerp	7
Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest tot invoering van een systeem voor collectieve klachten	9
Voorontwerp van wet	15
Advies van de Raad van State	16

EXPOSÉ DES MOTIFS

Le Gouvernement a l'honneur de présenter à votre approbation un Protocole additionnel à la Charte sociale européenne prévoyant un système de réclamations collectives. Ce Protocole a été adopté le 9 novembre 1995 à Strasbourg. Il est entré en vigueur le 1er juillet 1998.

Le Protocole additionnel à la Charte sociale européenne prévoyant un système de réclamations collectives est un des principaux résultats de la relance de la Charte sociale européenne entamée en 1990. Le Protocole est important parce qu'il donne un nouveau dynamisme à la procédure de contrôle de la Charte sociale européenne qui reste une pierre de touche de la dimension sociale de l'Europe. Plus précisément, il crée pour les partenaires sociaux et pour certaines organisations non gouvernementales qui sont particulièrement compétentes dans des matières de la Charte sociale européenne la possibilité de participer à la procédure de contrôle de la Charte en introduisant une réclamation collective lorsqu'un État membre ne respecte pas une disposition qu'il a ratifiée. Ainsi, la sensibilité politique et la valeur de ce contrôle sont sensiblement accrues.

Articles 1, 2 et 3

Ces articles déterminent quelles organisations ont le droit d'introduire une réclamation contre un pays contractant, lorsqu'on constate dans ce pays une application non satisfaisante de la Charte.

Il s'agit de quatre catégories d'organisations :

— les organisations internationales d'employeurs et de travailleurs qui, en application du § 2 de l'article 27 de la Charte, peuvent envoyer des observateurs ayant un statut consultatif aux réunions du Comité gouvernemental de la Charte sociale européenne (article 1a);

— les autres organisations internationales non gouvernementales dotées du statut consultatif auprès du Conseil de l'Europe, qui sont inscrites sur une liste établie à cet effet par le Comité gouvernemental (article 1b);

— les organisations nationales représentatives d'employeurs et de travailleurs relevant de la juridiction du pays contractant mis en cause par la réclamation (article 1c).

Il convient ici de remarquer que cela concerne des organisations et que, par exemple, des réclamations

MEMORIE VAN TOELICHTING

De regering heeft de eer u een Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest tot invoering van een systeem van collectieve klachten ter goedkeuring voor te leggen. Dit Protocol werd op 9 november 1995 te Straatsburg aangenomen. Het is op 1 juli 1998 in werking getreden.

Het Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest tot invoering van een systeem van collectieve klachten is één van de voornaamste resultaten van de relance van het Europees Sociaal Handvest die in 1990 van start ging. Het Protocol is belangrijk omdat het een nieuw dynamisme aan de controleprocedure van het Europees Sociaal Handvest geeft die een belangrijke toetssteen blijft voor de sociale dimensie van Europa. Meer bepaald creëert het voor de Sociale Partners en voor bepaalde Niet - Gouvernementeale Organisaties die bijzonder bevoegd zijn in materies van het Sociaal Handvest de mogelijkheid om aan de controleprocedure van het Handvest deel te nemen door een klacht van collectief belang in te dienen wanneer een lidstaat een bepaling niet naleeft die het geratificeerd heeft. Aldus worden de politieke gevoeligheid en de waarde van deze controle gevoelig verhoogd.

Artikels 1, 2 en 3

Deze artikels bepalen welke organisaties het recht hebben om een klacht in te dienen tegen een Overeenkomstsluitend land wanneer in dat land een ontoereikende toepassing van het Handvest wordt vastgesteld.

Het betreft vier categorieën organisaties:

— de internationale werkgevers- en werknemersorganisaties die uit hoofde van paragraaf 2 van artikel 27 van het Handvest observatoren met een consultatieve status naar de vergaderingen van het Regeringscomité van het Europees Sociaal Handvest mogen zenden (artikel 1a);

— de andere niet- gouvernementele internationale organisaties met een consultatieve status bij de Raad van Europa die ingeschreven zijn op een daartoe door het Regeringscomité opgemaakte lijst. (artikel 1b);

— de representatieve nationale werkgevers- en werknemersorganisaties die tot de rechtsbevoegdheid behoren van de Overeenkomstsluitende partij tegen wie de klacht is ingediend.(artikel 1c).

Hierbij dient er opgemerkt te worden dat het organisaties betreft en dat bijvoorbeeld individuele

individuelles d'employeurs ou de travailleurs sont exclues. Les syndicats nationaux sont compris dans les organisations de travailleurs. En ce qui concerne les organisations d'employeurs et les syndicats, un problème se pose quant à la détermination de la notion de représentativité. A défaut de critères nationaux et internationaux communément applicables, le Comité d'experts indépendants de la Charte devra se prononcer sur la représentativité de l'organisation qui introduit une réclamation.

— les organisations nationales non gouvernementales représentatives qui relèvent de la juridiction de l'État contre lequel une réclamation est introduite et qui sont particulièrement qualifiées dans les matières régies par la Charte sociale européenne (article 2.1).

La remarque relative à la représentativité s'applique à elles également. En outre, une condition doit être remplie pour que les organisations nationales non gouvernementales puissent faire usage de ce droit. Ce droit d'introduire une réclamation doit être reconnu expressément par un pays contractant. Ceci doit se faire via une déclaration remise au Secrétaire général du Conseil de l'Europe. De plus, cette déclaration peut être faite à durée déterminée.

Par ailleurs, une organisation nationale non gouvernementale ne peut introduire une réclamation que dans les domaines pour lesquels elle est particulièrement qualifiée.

Article 3

Cet article spécifie que les organisations internationales et nationales non gouvernementales ne peuvent présenter une réclamation que dans les domaines pour lesquels elles sont particulièrement qualifiées.

En plus des organisations qui peuvent recourir à cette procédure, on décrit également dans l'article 1er le motif d'une réclamation, même si c'est en des termes vagues. Les organisations précitées peuvent en effet faire des réclamations lorsqu'une application non satisfaisante de la Charte s'est alléguée.

Article 4

L'article 4 entre dans les détails de la nature de la réclamation et pose trois conditions auxquelles une réclamation doit satisfaire pour être recevable :

— la réclamation doit être présentée sous forme écrite;

— elle doit porter sur une disposition de la Charte acceptée par le pays mis en cause;

— enfin, il faut démontrer comment la partie contractante a omis d'appliquer la Charte.

klachten van werkgevers- of werknemers uitgesloten zijn. Wel zijn de nationale syndicaten inbegrepen bij de werknemersorganisaties. Wat de werkgeversorganisaties en de syndicaten betreft, stelt zich bovendien een probleem met het bepalen van het begrip representativiteit. Bij gebrek aan algemeen geldende nationale en internationale criteria, zal het Comité van onafhankelijke deskundigen van het Handvest zich geval per geval dienen uit te spreken over de representativiteit van de organisatie die klacht indient.

— de representatieve nationale niet-gouvernementale organisaties die onder het rechtsgebied ressorteren van de staat waartegen klacht is ingediend en die over een bijzondere bekwaamheid beschikken inzake aangelegenheden die door het Europees Sociaal Handvest worden geregeld. (artikel 2-1).

Ook voor hen geldt de bemerking over de representativiteit. Bovendien dient er een voorwaarde vervuld te zijn opdat nationale niet-gouvernementale organisaties van dit recht gebruik kunnen maken. Dat recht om klacht in te dienen moet namelijk uitdrukkelijk erkend zijn door een Overeenkomstsluitend land. Dit dient via een verklaring aan de Secretaris-generaal van de Raad van Europa te gebeuren. Bovendien kan in deze verklaring een tijdsbepanking worden ingebouwd.

Een nationale niet-gouvernementale organisatie kan enkel klacht indienen over een materie waarin ze bijzonder onderlegd is.

Artikel 3

Dit artikel specificceert dat internationale en nationale niet-gouvernementale organisaties enkel klacht kunnen indienen over materies waarin ze bijzonder onderlegd zijn.

Benevens de organisaties die gebruik van de procedure kunnen maken, wordt in artikel 1 ook de reden van een klacht, zij het in vage bewoordingen, omschreven. De bovenvermelde organisaties kunnen immers klacht indienen wanneer «een ontoereikende toepassing van het Handvest» wordt aangevoerd.

Artikel 4

In artikel 4 wordt er verder ingegaan op de aard van een klacht en worden er drie voorwaarden gesteld waaraan beantwoord moet worden opdat een klacht ontvankelijk zou zijn :

de klacht moet schriftelijk worden ingediend;

— ze moet betrekking hebben op een bepaling van het Handvest die door het aangeklaagde land werd aangenomen;

— tenslotte moet er aangetoond worden hoe de Overeenkomstsluitende partij bij de toepassing van het Handvest in gebreke is gebleven.

Ensuite, les articles 5 à 10 inclus expliquent la procédure qui sera suivie par le Conseil de l'Europe lors du traitement et de l'examen approfondi d'une réclamation.

Article 5

Cet article, qui ne nécessite pas d'explication spécifique, fixe les modalités d'introduction d'une réclamation.

Article 6

Cet article explique l'étape suivante dans la procédure: à savoir la façon dont la recevabilité d'une réclamation est examinée.

Il convient de noter ici qu'il s'agit d'une procédure contradictoire et que tant la partie mise en cause — le pays contractant — que l'organisation auteur de la réclamation peuvent être priées de fournir des informations et des arguments pour, selon le cas, réfuter ou étayer l'accusation.

Article 7

Cet article fixe les étapes suivantes de la procédure pour l'examen approfondi d'une réclamation déclarée recevable. Tout comme pour l'appréciation de la recevabilité de la réclamation, cet examen est mené par le Comité d'experts indépendants. Ce Comité procède comme suit:

— il peut demander, à nouveau via une procédure contradictoire, tant à la partie mise en cause qu'à l'organisation auteur de la réclamation, ainsi qu'aux autres pays contractants de fournir à court terme des informations et des observations (paragraphe 1er);

— les organisations internationales d'employeurs et de travailleurs reçoivent un rôle privilégié, puisqu'elles peuvent formuler des remarques sur toutes les réclamations, même si elles ne sont pas à l'origine de la réclamation (paragraphe 2);

— ensuite, toutes les parties concernées ont la possibilité de réagir aux remarques des autres (paragraphe 3);

— dans ce cadre, une audition avec les représentants des parties peut éventuellement être organisée (par. 4).

Article 8

Cet article explique la façon dont le Comité d'experts indépendants fait rapport:

— le rapport doit comprendre tant une explication sur la procédure suivie que des conclusions sur le

Vervolgens wordt vanaf artikel 5 tot en met artikel 10 de procedure toegelicht die door de Raad van Europa zal gevolgd worden bij het behandelen en het onderzoek ten gronde van een klacht.

Artikel 5

Dit artikel dat geen specifieke toelichting behoeft, bepaalt de wijze waarop een klacht moet worden ingediend.

Artikel 6

In dit artikel wordt de volgende stap in de procedure uitgelegd: namelijk de wijze waarop de ontvankelijkheid van een klacht wordt onderzocht.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat het om een contradictorische procedure gaat en dat zowel de gedagvaarde partij — het Overeenkomstsluitende land — als de organisatie die de klacht heeft ingediend, kunnen worden gevraagd om inlichtingen en argumenten te verschaffen om de beschuldiging respectievelijk te weerleggen of te staven.

Artikel 7

Dit artikel legt vervolgens de verschillende etappes vast van de procedure voor het grondig onderzoek van een ontvankelijk verklaarde klacht. Net als de beoordeling van de ontvankelijkheid van de klacht wordt dit onderzoek gevoerd door het Comité van onafhankelijke deskundigen. Dit Comité gaat daarbij als volgt te werk:

— opnieuw via een contradictorische procedure kunnen zowel de gedagvaarde partij als de organisatie die de klacht heeft ingediend alsook de andere Overeenkomstsluitende landen gevraagd worden om op korte termijn bijkomende inlichtingen en opmerkingen te verschaffen (paragraaf 1);

— de internationale werkgevers- en werknemersorganisaties krijgen een bevoorrechte rol, vermits ze opmerkingen kunnen formuleren over alle klachten ook als zij niet aan de origine liggen van de klacht (paragraaf 2);

— alle betrokken partijen krijgen vervolgens de mogelijkheid om op de opmerkingen van de anderen te reageren (paragraaf 3);

— daarbij kan er eventueel een hoorzitting met de vertegenwoordigers van de partijen worden georganiseerd (paragraaf 4);

Artikel 8

In dit artikel wordt de wijze van rapportering door het Comité van onafhankelijke deskundigen toegelicht:

— het rapport dient zowel een uitleg over de gevolgde werkwijze als eindconclusies te bevatten die

point de savoir si la partie mise en cause a ou non appliqué correctement la disposition contestée de la Charte sociale européenne (paragraphe 1er);

— il est ensuite indiqué à qui le rapport est destiné et comment il est publié (paragraphe 2).

Article 9

Cet article aborde la dernière phase de l'examen: le rôle du Comité des Ministres. Ce Comité n'effectue pas lui-même d'examen mais se base entièrement sur le rapport du Comité d'experts indépendants. Sur la base du rapport de cette dernière instance, le Comité des Ministres adopte, à la majorité des votants, une résolution. Si les conclusions du Comité d'experts indépendants sont négatives, le Comité des Ministres adopte une recommandation à l'adresse de la partie contractante mise en cause. Vu l'importance d'une recommandation, celle-ci doit être adoptée à la majorité des deux tiers des votants. En outre, seules les parties contractantes à la Charte peuvent prendre part au vote.

Lorsque le rapport du Comité d'experts indépendants soulève des questions nouvelles, le Comité des Ministres peut aussi consulter le Comité gouvernemental de la Charte. Cette décision doit toutefois être également prise à la majorité des deux tiers des parties contractantes à la Charte.

Article 10

La dernière phase de la procédure est la suite que la partie contractante mise en cause donne aux recommandations du Comité des Ministres. L'article stipule que le rapport à ce sujet doit se faire assez rapidement, à savoir dans le rapport suivant sur le respect de la Charte sociale européenne, même s'il ne concerne pas l'article contesté.

Les articles restants 11 à 15 contiennent un certain nombre de dispositions générales qui ne nécessitent aucun commentaire particulier puisque le texte est clair.

Ainsi, l'article 11 élargit le champ d'application de la procédure prévoyant un système de réclamations collectives de la Charte sociale européenne au premier Protocole additionnel à la Charte sociale européenne qui a été approuvé par la loi du 26 septembre 1996 (*Moniteur belge* du 26 mars 1997).

L'article 12 apporte une adaptation à la Partie III de l'Annexe à la Charte sociale européenne dans laquelle

besluiten of de gedagvaarde partij al dan niet de gecontesteerde bepaling van het Europees Sociaal Handvest correct heeft nageleefd (paragraaf 1);

— vervolgens wordt bepaald voor wie het rapport is bestemd en hoe het wordt gepubliceerd (paragraaf 2).

Artikel 9

Tenslotte wordt in dit artikel de laatste fase van het onderzoek behandeld: de rol van het Comité van Ministers. Dit Comité voert zelf geen onderzoek uit maar baseert zich volledig op de bevindingen van het Comité van onafhankelijke deskundigen. Op basis van het rapport van laatstgenoemde instantie, vaardigt het Comité van Ministers bij meerderheid van de uitgebrachte stemmen, een resolutie uit. Indien de conclusies van het Comité van onafhankelijke deskundigen echter negatief zijn, neemt het Comité van Ministers een aanbeveling aan die bestemd is voor de gedagvaarde partij. Gezien het belang van een aanbeveling, dient dit met een meerderheid van twee derden van de uitgebrachte stemmen te gebeuren. Bovendien hebben enkel de Overeenkomstsluitende partijen stemrecht.

Ook kan het Comité van Ministers indien het rapport van het Comité van onafhankelijke deskundigen nieuwe interpretaties geeft, het Regeringscomité van het Handvest raadplegen. Deze beslissing moet echter eveneens met een meerderheid van twee derden van de stemmen van de Overeenkomstsluitende partijen worden genomen.

Artikel 10

De laatste fase van de procedure is het gevolg dat de in het geding zijnde Overeenkomstsluitende partij aan de aanbevelingen van het Comité van Ministers geeft. Het artikel bepaalt dat de rapportering hierover relatief snel dient te gebeuren, namelijk in het eerstvolgende rapport over de naleving van het Europees Sociaal Handvest zelfs indien dit niet over het betwiste artikel handelt.

De resterende artikels 11 tot en met 15 bevatten tenslotte nog een aantal algemene bepalingen die geen bijzondere commentaar vergen vermits de tekst ervan duidelijk is.

Zo verruimt artikel 11 het toepassingsgebied van de procedure ter invoering van een systeem van collectieve klachten van het Europees Sociaal Handvest tot het eerste Aanvullend protocol bij het Europees Sociaal Handvest dat goedgekeurd werd door de wet van 26 september 1996 (*Belgische Staatsblad* van 26 maart 1997).

Artikel 12 brengt een aanpassing aan Deel III van de Bijlage bij het Europees Sociaal Handvest waarin

un seul mécanisme de contrôle de la Charte est reconnu.

Les articles 13 à 16 sont des dispositions finales générales rédigées par analogie avec les dispositions finales des traités et conventions conclus au sein du Conseil de l'Europe. Ils fixent les conditions en matière de signature, de ratification, d'entrée en vigueur et de dénonciation du Protocole additionnel prévoyant un système de réclamations collectives. On y stipule également quelles notifications relatives au Protocole additionnel doivent être faites.

Après examen de ces engagements, le Gouvernement ne voit aucune objection à appliquer le Protocole additionnel prévoyant un système de réclamations collectives.

Il convient toutefois de souligner qu'il s'agit d'un traité mixte qui requiert l'approbation des Régions et Communautés.

*Le vice-premier ministre
et ministre des Affaires étrangères,*

Louis MICHEL.

*La vice-première ministre
et ministre de l'Emploi,*

Laurette ONKELINX.

*Le vice-premier ministre et ministre du Budget,
de l'Intégration sociale
et de l'Économie sociale,*

Johan VANDE LANOTTE.

Le ministre de l'Intérieur,

Antoine DUQUESNE.

*Le ministre des Affaires sociales
et des Pensions,*

Luc VAN DEN BOSSCHE.

Le ministre de la Justice,

Marc VERWILGHEN.

één toezichtsmechanisme van het Handvest wordt erkend.

Artikels 13 tot en met 16 zijn algemene slotbepalingen die opgesteld zijn naar analogie van de slotbepalingen voor de in de Raad van Europa gesloten verdragen en overeenkomsten. Ze leggen de voorwaarden vast inzake ondertekening, bekrachtiging, inwerkingtreding en opzegging van het Aanvullend Protocol ter invoering van een systeem van collectieve klachten. Ook wordt er bepaald welke kennisgevingen in verband met het Aanvullend Protocol moeten worden gedaan.

Na onderzoek van deze verbintenissen ziet de Regering geen problemen om het Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest ter invoering van een systeem van collectieve klachten toe te passen.

Wel dient er op gewezen te worden dat het een gemengd verdrag is dat de instemming van Gewesten en Gemeenschappen vereist.

*De vice-eerste minister
en minister van Buitenlandse Zaken,*

Louis MICHEL.

*De vice-eerste minister
en minister van Werkgelegenheid,*

Laurette ONKELINX.

*De vice-eerste minister en minister van Begroting,
Maatschappelijke Integratie
en Sociale Economie,*

Johan VANDE LANOTTE.

De minister van Binnenlandse Zaken,

Antoine DUQUESNE.

*De minister van Sociale Zaken
en Pensioenen,*

LUC VAN DEN BOSSCHE.

De minister van Justitie,

Marc VERWILGHEN.

PROJET DE LOI

ALBERT II,

Roi des Belges,

À tous, présents et à venir,
SALUT.

Sur la proposition de Notre ministre des Affaires étrangères, de Notre ministre de l'Emploi, de Notre ministre de l'Intégration sociale et de l'Économie sociale, de Notre ministre de l'Intérieur, de Notre ministre des Affaires sociales et des Pensions et de Notre ministre de la Justice,

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS :

Notre ministre des Affaires étrangères, Notre ministre de l'Emploi, notre ministre de l'Intégration sociale et de l'Économie sociale, Notre ministre de l'Intérieur, Notre ministre des Affaires sociales et des Pensions et Notre ministre de la Justice, sont chargés de présenter, en Notre nom, aux Chambres législatives et de déposer au Sénat, le projet de loi dont la teneur suit :

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 77 de la Constitution.

Art. 2

Le Protocole additionnel à la Charte sociale européenne prévoyant un système de réclamations collectives, fait à Strasbourg le 9 novembre 1995, sortira son plein et entier effet.

WETSONTWERP

ALBERT II,

Koning der Belgen,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,
ONZE GROET.

Op de voordracht van Onze minister van Buitenlandse Zaken, van Onze minister van Werkgelegenheid, van Onze minister van Maatschappelijke Integratie en Sociale Economie, van Onze minister van Binnenlandse Zaken, van Onze minister van Sociale Zaken en Pensioenen en van Onze minister van Justitie,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

Onze minister van Buitenlandse Zaken, Onze minister van Werkgelegenheid, Onze minister van Maatschappelijke Integratie en Sociale Economie, Onze minister van Binnenlandse Zaken, Onze minister van Sociale Zaken en Pensioenen en Onze minister van Justitie, zijn gelast het ontwerp van wet, waarvan de tekst hierna volgt, in Onze naam aan de Wetgevende Kamers voor te leggen en bij de Senaat in te dienen :

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet.

Art. 2

Het Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest ter invoering van een systeem van collectieve klachten, gedaan te Straatsburg op 9 november 1995, zal volkomen gevolg hebben.

Donné à Bruxelles, le 12 mars 2000.

ALBERT

Par le Roi :

*Le vice-premier ministre
et ministre des Affaires étrangères,*

Louis MICHEL.

La ministre de l'Emploi,

Laurette ONKELINX.

*Le ministre de l'Intégration sociale
et de l'Économie sociale,*

Johan VANDE LANOTTE.

Le ministre de l'Intérieur,

Antoine DUQUESNE.

*Le ministre des Affaires sociales
et des Pensions,*

Luc VAN DEN BOSSCHE.

Le ministre de la Justice,

Marc VERWILGHEN.

Gegeven te Brussel, 12 maart 2000.

ALBERT

Van Koningswege :

*De vice-eerste minister
en minister van Buitenlandse Zaken,*

Louis MICHEL.

De minister van Werkgelegenheid,

Laurette ONKELINX.

*De minister van Maatschappelijke Integratie
en Sociale Economie,*

Johan VANDE LANOTTE.

De minister van Binnenlandse Zaken,

Antoine DUQUESNE.

*De minister van Sociale Zaken
en Pensioenen,*

Luc VAN DEN BOSSCHE.

De minister van Justitie,

Marc VERWILGHEN.

PROTOCOLE ADDITIONNEL

à la Charte sociale européenne prévoyant un système de réclamations collectives

Préambule

Les Etats membres du Conseil de l'Europe, signataires du présent Protocole à la Charte sociale européenne, ouverte à la signature à Turin le 18 octobre 1961 (ci-après dénommée «la Charte»);

Résolus à prendre de nouvelles mesures propres à améliorer la mise en œuvre effective des droits sociaux garantis par la Charte;

Considérant que ce but pourrait être atteint en particulier par l'établissement d'une procédure de réclamations collectives qui, entre autres, renforcerait la participation des partenaires sociaux et des organisations non gouvernementales,

Sont convenus de ce qui suit :

Article 1

Les Parties contractantes au présent Protocole reconnaissent aux organisations suivantes le droit de faire des réclamations alléguant une application non satisfaisante de la Charte :

a les organisations internationales d'employeurs et de travailleurs, visées au paragraphe 2 de l'article 27 de la Charte;

b les autres organisations internationales non gouvernementales dotées du statut consultatif auprès du Conseil de l'Europe et inscrites sur la liste établie à cet effet par le Comité gouvernemental;

c les organisations nationales représentatives d'employeurs et de travailleurs relevant de la juridiction de la Partie contractante mise en cause par la réclamation.

Article 2

1 Tout Etat contractant peut, en outre, lorsqu'il exprime son consentement à être lié par le présent Protocole, conformément aux dispositions de l'article 13, ou à tout autre moment par la suite, déclarer reconnaître le droit de faire à son encontre des réclamations aux autres organisations nationales non gouvernementales représentatives relevant de sa juridiction et qui sont particulièrement qualifiées dans les matières régies par la Charte.

*(Vertaling)***AANVULLEND PROTOCOL**

bij het Europees Sociaal Handvest tot invoering van een systeem voor collectieve klachten

Preambule

De Lidstaten van de Raad van Europa die dit Protocol bij het Europees Sociaal Handvest hebben ondertekend dat op 18 oktober 1961 te Turijn voor ondertekening is opengesteld (hierna te noemen «het Handvest»),

Vastbesloten nieuwe maatregelen te nemen voor de daadwerkelijke toepassing van de door het Handvest gewaarborgde sociale rechten;

Overwegende dat dit doel vooral zou kunnen worden bereikt door de invoering van een procedure voor collectieve klachten waardoor onder andere meer medezeggenschap aan de sociale partners en de niet-gouvernementele organisaties zou worden gegeven.

Zijn als volgt overeengekomen :

Artikel 1

De Overeenkomstsluitende Partijen kennen aan de volgende organisaties het recht toe om klachten in te dienen waarbij een ontoereikende toepassing van het Handvest wordt aangevoerd :

a. de internationale werkgevers- en werknemersorganisaties bedoeld bij paragraaf 2 van artikel 27 van het Handvest;

b. de andere niet-gouvernementele internationale organisaties met consultatieve status bij de Raad van Europa en ingeschreven op de daartoe door het Regeringscomité opgemaakte lijst;

b. de representatieve nationale werkgevers- en werknemersorganisaties die vallen onder de rechtsbevoegdheid van de Overeenkomstsluitende Partij die door klacht in geding wordt gebracht.

Artikel 2

1. Elke Overeenkomstsluitende Staat kan bovendien, wanneer hij zijn instemming door dit Protocol te worden verbonden tot uitdrukking heeft gebracht, overeenkomstig de bepalingen van artikel 12 of op elk ogenblik achteraf, verklaren dat hij het recht om klachten tegen hem te laten indienen, toekent aan andere niet-gouvernementele nationale organisaties die onder zijn rechtsgebied ressorteren en die representatief zijn en beschikken over bijzondere bekwaamheid inzake aangelegenheden die door het Handvest worden geregeld.

ADDITIONAL PROTOCOL

to the European Social Charter Providing for a System of Collective Complaints

Preamble

The member States of the Council of Europe, signatories to this Protocol to the European Social Charter, opened for signature in Turin on 18 October 1961 (hereinafter referred to as «the Charter»);

Resolved to take new measures to improve the effective enforcement of the social rights guaranteed by the Charter;

Considering that this aim could be achieved in particular by the establishment of a collective complaints procedure, which, *inter alia*, would strengthen the participation of management and labour and of non-governmental organisations,

Have agreed as follows :

Article 1

The Contracting Parties to this Protocol recognise the right of the following organisations to submit complaints alleging unsatisfactory application of the Charter :

a international organisations of employers and trade unions referred to in paragraph 2 of Article 27 of the Charter;

b other international non-governmental organisations which have consultative status with the Council of Europe and have been put on a list established for this purpose by the Governmental Committee;

c representative national organisations of employers and trade unions within the jurisdiction of the Contracting Party against which they have lodged a complaint.

Article 2

1 Any Contracting State may also, when it expresses its consent to be bound by this Protocol, in accordance with the provisions of Article 13, or at any moment thereafter, declare that it recognises the right of any other representative national non-governmental organisation within its jurisdiction which has particular competence in the matters governed by the Charter, to lodge complaints against it.

2 Ces déclarations peuvent être faites pour une durée déterminée.

3 Les déclarations sont remises au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe qui en transmet copies aux Parties contractantes, et qui en assure la publication.

Article 3

Les organisations internationales non gouvernementales et les organisations nationales non gouvernementales, mentionnées respectivement à l'article 1. b et à l'article 2, ne peuvent présenter des réclamations selon la procédure prévue auxdits articles que dans les domaines pour lesquels elles ont été reconnues particulièrement qualifiées.

Article 4

La réclamation doit être présentée sous forme écrite, porter sur une disposition de la Charte acceptée par la Partie contractante mise en cause et indiquer dans quelle mesure cette dernière n'aurait pas assuré d'une manière satisfaisante l'application de cette disposition.

Article 5

Toute réclamation est adressée au Secrétaire Général qui en accuse réception, en informe la Partie contractante mise en cause et la transmet immédiatement au Comité d'experts indépendants.

Article 6

Le Comité d'experts indépendants peut demander à la Partie contractante mise en cause et à l'organisation auteur de la réclamation de lui soumettre par écrit, dans un délai qu'il aura fixé, des renseignements et des observations sur la recevabilité de la réclamation.

Article 7

1 S'il décide qu'une réclamation est recevable, le Comité d'experts indépendants en informe, par l'intermédiaire du Secrétaire Général, les Parties contractantes à la Charte. Il demande à la Partie contractante mise en cause et à l'organisation auteur de la réclamation de lui soumettre par écrit, dans un délai qu'il aura fixé, toutes explications ou informations appropriées, et aux autres Parties contractantes au présent

2. Deze verklaringen kunnen voor een vastbepaalde tijd gelden.

3. De verklaringen worden medegedeeld aan de Secretaris-generaal van de Raad van Europa die daarvan een afschrift aan de Overeenkomstsluitende partijen toezendt en die tevens instaat voor de publikatie ervan.

Artikel 3

De niet-gouvernementele internationale organisaties en de niet-gouvernementele nationale organisaties, respectievelijk vermeld in artikel 1.b en artikel 2, kunnen krachtens de in voornoemde artikelen vastgestelde procedure enkel klachten indienen betreffende de materies waarvoor die organisaties worden geacht over bijzondere bekwaamheid te beschikken.

Artikel 4

De klacht moet schriftelijk worden ingediend, betrekking hebben op een bepaling van het Handvest die is aangenomen door de in het geding zijnde Overeenkomstsluitende Partij en ook aanduiden in welke mate deze laatste op ontoreikende wijze voor de toepassing van deze bepaling zou hebben gezorgd.

Artikel 5

Elke klacht wordt gericht aan de Secretaris-generaal die de ontvangst ervan bevestigt, er de in het geding zijnde overeenkomstsluitende Partij van op de hoogte brengt en ze onmiddellijk aan het Comité van onafhankelijke deskundigen toezendt.

Artikel 6

Het Comité van onafhankelijke deskundigen kan de in het geding zijnde Overeenkomstsluitende Partij en de organisatie die de klacht heeft ingediend, vragen dat hem schriftelijk, binnen een door het Comité vast te stellen termijn, inlichtingen en opmerkingen worden voorgelegd in verband met de ontvankelijkheid van de klacht.

Artikel 7

1. Wanneer het Comité van onafhankelijke deskundigen beslist dat een klacht ontvankelijk is, brengt het de Overeenkomstsluitende Partijen bij het Handvest via de Secretaris-generaal ervan op de hoogte. Voornoemd Comité verzoekt de in het geding zijnde Overeenkomstsluitende Partij en de organisatie die de klacht heeft ingediend erom hem schriftelijk, binnen een door het Comité vast te stellen termijn, alle

2 Such declarations may be made for a specific period;

3 The declarations shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe who shall transmit copies thereof to the Contracting Parties and publish them.

Article 3

The international non-governmental organisations and the national non-governmental organisations referred to in Article 1.b and Article 2 respectively may submit complaints in accordance with the procedure prescribed by the aforesaid provisions only in respect of those matters regarding which they have been recognised as having particular competence.

Article 4

The complaint shall be lodged in writing, relate to a provision of the Charter accepted by the Contracting Party concerned and indicate in what respect the latter has not ensured the satisfactory application of this provision.

Article 5

Any complaint shall be addressed to the Secretary General who shall acknowledge receipt of it, notify it to the Contracting Party concerned and immediately transmit it to the Committee of Independent Experts.

Article 6

The Committee of Independent Experts may request the Contracting Party concerned and the organisation which lodged the complaint to submit written information and observations on the admissibility of the complaint within such time-limits as it shall prescribe.

Article 7

1 If it decides that a complaint is admissible, the Committee of Independent Experts shall notify the Contracting Parties to the Charter through the Secretary General. It shall request the Contracting Party concerned and the organisation which lodged the complaint to submit, within such time-limit as it shall prescribe, all relevant written explanations or information, and the other Contracting Parties to this Proto-

Protocole les observations qu'elles souhaiteraient lui transmettre dans le même délai.

2 Dans le cas où la réclamation est présentée par une organisation nationale d'employeurs ou de travailleurs, ou par une autre organisation non gouvernementale, nationale ou internationale, le Comité d'experts indépendants en informe, par l'intermédiaire du Secrétaire Général, les organisations internationales d'employeurs ou de travailleurs visées au paragraphe 2 de l'article 27 de la Charte, en les invitant à formuler des observations dans un délai qu'il aura fixé.

3 Sur la base des explications, informations ou observations soumises en application des paragraphes 1 et 2 ci-dessus, la Partie contractante mise en cause et l'organisation auteur de la réclamation peuvent soumettre par écrit tous renseignements ou observations supplémentaires dans un délai fixé par le Comité d'experts indépendants.

4 Dans le cadre de l'examen de la réclamation, le Comité d'experts indépendants peut organiser une audition avec les représentants des parties.

Article 8

1 Le Comité d'experts indépendants rédige un rapport dans lequel il décrit les mesures qu'il a prises pour examiner la réclamation et présente ses conclusions sur le point de savoir si la Partie contractante mise en cause a ou non assuré d'une manière satisfaisante l'application de la disposition de la Charte visée par la réclamation.

2 Le rapport est transmis au Comité des Ministres. Il est également communiqué à l'organisation qui a introduit la réclamation et aux Parties contractantes à la Charte, sans qu'elles aient la faculté de le publier.

Il est transmis à l'Assemblée parlementaire et rendu public en même temps que la résolution prévue à l'article 9 ou au plus tard un délai de quatre mois après sa transmission au Comité des Ministres.

Article 9

1 Sur la base du rapport du Comité d'experts indépendants, le Comité des Ministres adopte une résolution à la majorité des votants. En cas de constat, par le Comité

passende opmerkingen en inlichtingen mede te delen. Tevens verzoekt dit Comité de andere Overeenkomstsluitende Partijen bij het Handvest erom, hem in kennis te stellen van de opmerkingen die zij binnen dezelfde termijn aan hem wensen mede te delen.

2. Ingeval de klacht door een nationale werkgevers- of werknemersorganisatie of door een andere niet-gouvernementele nationale of internationale organisatie wordt ingediend, informeert het Comité van onafhankelijke deskundigen, via de Secretaris-generaal, daarover de internationale werkgevers- of werknemersorganisaties, bedoeld in paragraaf 2 van artikel 27 van het Handvest, met het verzoek opmerkingen te formuleren binnen de door het Comité vast te stellen termijn.

3. Op grond van de opmerkingen, inlichtingen of toelichtingen, die overeenkomstig de bovenvermelde paragrafen 1 en 2 zijn medegedeeld, kunnen de in het geding zijnde Overeenkomstsluitende Partij en de organisatie die de klacht heeft ingediend, alle bijkomende informatie of opmerkingen voorleggen binnen een door het Comité van onafhankelijke deskundigen vastgestelde termijn.

4. In het kader van het onderzoek van de klacht kan het Comité van onafhankelijke deskundigen een hoorzitting organiseren met de vertegenwoordigers van de partijen.

Artikel 8

1. Het Comité van onafhankelijke deskundigen stelt een rapport op met daarin een beschrijving van de maatregelen die door het Comité zijn genomen om de klacht te onderzoeken. Het concludeert hierin ook of de in het geding zijnde overeenkomstsluitende Partij de toepassing van de door de klacht bedoelde bepaling van het Handvest al dan niet op toereikende wijze heeft nageleefd.

2. Het rapport wordt toegezonden aan het Comité van Ministers. Het wordt eveneens medegedeeld aan de organisatie die de klacht heeft ingediend en aan de partijen die het Handvest hebben ondertekend zonder dat deze laatsten dit rapport mogen publiceren.

Dat rapport wordt aan de Parlementaire Vergadering toegezonden en bekend gemaakt op hetzelfde ogenblik als de resolutie bedoeld in artikel 8 of uiterlijk binnen een termijn van vier maanden nadat dit rapport aan het Comité van Ministers werd medegedeeld.

Artikel 9

1. Op basis van het rapport van het Comité van onafhankelijke deskundigen neemt het Comité van Ministers, met een meerderheid van degenen die hun stem uit-

col, the comments they wish to submit, within the same time-limit.

2 If the complaint has been lodged by a national organisation of employers or a national trade union or by another national or international non-governmental organisation, the Committee of Independent Experts shall notify the international organisations of employers or trade unions referred to in paragraph 2 of Article 27 of the Charter, through the Secretary General, and invite them to submit observations within such time-limit as it shall prescribe.

3 On the basis of the explanations, information or observations submitted under paragraphs 1 and 2 above, the Contracting Party concerned and the organisation which lodged the complaint may submit any additional written information or observations within such time-limits as the Committee of Independent Experts shall prescribe.

4 In the course of the examination of the complaint, the Committee of Independent Experts may organise a hearing with the representatives of the parties.

Article 8

1 The Committee of Independent Experts shall draw up a report in which it shall describe the steps taken by it to examine the complaint and present its conclusions as to whether or not the Contracting Party concerned has ensured the satisfactory application of the provision of the Charter referred to in the complaint.

2 The report shall be transmitted to the Committee of Ministers. It shall also be transmitted to the organisation that lodged the complaint and to the Contracting Parties to the Charter, which shall not be at liberty to publish it.

It shall be transmitted to the Parliamentary Assembly and made public at the same time as the resolution referred to in Article 9 or no later than four months after it has been transmitted to the Committee of Ministers.

Article 9

1 On the basis of the report of the Committee of Independent Experts, the Committee of Ministers shall adopt a resolution by a majority of those voting. If the

d'experts indépendants, d'une application non satisfaisante de la Charte, le Comité des Ministres adopte, à la majorité des deux tiers des votants, une recommandation à l'adresse de la Partie contractante mise en cause. Dans les deux cas, seules les Parties contractantes à la Charte peuvent prendre part au vote.

2 A la demande de la Partie contractante mise en cause, le Comité des Ministres peut, lorsque le rapport du Comité d'experts indépendants soulève des questions nouvelles, décider à la majorité des deux tiers des Parties contractantes à la Charte de consulter le Comité gouvernemental.

Article 10

La Partie contractante mise en cause donnera des indications sur les mesures qu'elle aura prises pour donner effet à la recommandation du Comité des Ministres dans le prochain rapport qu'elle adressera au Secrétaire Général en application de l'article 21 de la Charte.

Article 11

Les articles 1 à 10 du présent Protocole s'appliquent aussi aux articles de la partie II du premier Protocole additionnel à la Charte, à l'égard des Etats parties à ce Protocole, dans la mesure où ces articles ont été acceptés.

Article 12

Les Etats parties au présent Protocole considèrent que le premier paragraphe de l'annexe à la Charte, relatif à la partie III, se lit ainsi:

«Il est entendu que la Charte contient des engagements juridiques de caractère international dont l'application est soumise au seul contrôle visé par la partie IV de la Charte et par les dispositions du présent Protocole.»

Article 13

1 Le présent Protocole est ouvert à la signature des Etats membres du Conseil de l'Europe signataires de la Charte, qui peuvent exprimer leur consentement à être liés par:

a signature sans réserve de ratification, d'acceptation ou d'approbation; ou

brenge, een resolutie aan. Wanneer door het Comité van onafhankelijke deskundigen een ontoereikende toepassing van het Handvest wordt vastgesteld, neemt het Comité van Ministers, met een meerderheid van twee derden van degene die hun stem uitbrengen, een aanbeveling aan die bestemd is voor de in het geding zijnde Overeenkomstsluitende Partij. In beide gevallen kunnen enkel de Overeenkomstsluitende Partijen bij het Handvest aan de stemming deelnemen.

2. Wanneer het rapport van het Comité van onafhankelijke deskundigen nieuwe vragen doet rijzen, kan het Comité van Ministers, op verzoek van de in het geding zijnde Overeenkomstsluitende Partij, met een meerderheid van twee derden van de Overeenkomstsluitende Partijen bij het Handvest, ertoe besluiten het Regeringscomité te raadplegen.

Artikel 10

De in het geding zijnde Overeenkomstsluitende Partij zal preciseren welke maatregelen zij heeft genomen om gevolg te geven aan de aanbeveling van het Comité van Ministers. Dit gebeurt via het volgend rapport dat zij in toepassing van artikel 21 van het Handvest aan de Secretaris-generaal zal richten.

Artikel 11

De artikelen 1 tot 9 van dit Protocol zijn eveneens van toepassing op de artikelen van deel II van het eerste aanvullend Protocol bij het Handvest voor de Overeenkomstsluitende Staten bij dit Protocol, voor zover deze artikelen werden aanvaard.

Artikel 12

De Overeenkomstsluitende Staten bij dit Protocol zijn van oordeel dat de bijlage bij het Handvest met betrekking tot deel III als volgt moet luiden:

«Het Handvest houdt juridisch verplichtingen van internationale aard in, waarvan de toepassing uitsluitend aan de in het deel IV van het Handvest en in de bepalingen van dit Protocol omschreven toezicht is onderworpen.»

Artikel 13

1 Dit Protocol staat open voor de Lidstaten van de Raad van Europa die het Handvest hebben ondertekend, die hun instemming gebonden te worden tot uitdrukking kunnen brengen door:

a. ondertekening zonder voorbehoud van bekrachtiging, aanvaardig of goedkeuring; of

Committee of Independent Experts finds that the Charter has not been applied in a satisfactory manner, the Committee of Ministers shall adopt, by a majority of two-thirds of those voting, a recommendation addressed to the Contracting Party concerned. In both cases, entitlement to voting shall be limited to the Contracting Parties to the Charter.

2 At the request of the Contracting Party concerned, the Committee of Ministers may decide, where the report of the Committee of Independent Experts raises new issues, by a two-thirds majority of the Contracting Parties to the Charter, to consult the Governmental Committee.

Article 10

The Contracting Party concerned shall provide information on the measures it has taken to give effect to the Committee of Minister's recommendation, in the next report which it submits to the Secretary General under Article 21 of the Charter.

Article 11

Articles 1 to 10 of this Protocol shall apply as to the articles of Part II of the first Additional Protocol to the Charter in respect of the States Parties to that Protocol, to the extent that these articles have been accepted.

Article 12

The States Parties to this Protocol consider that the first paragraph of the appendix to the Charter, relating to Part III, reads as follows:

«It is understood that the Charter contains legal obligations of an international character, the application of which is submitted solely to the supervision provided for in Part IV thereof and in the provisions of this Protocol.»

Article 13

1 This Protocol shall be open for signature by member States of the Council of Europe signatories to the Charter, which may express their consent to be bound by:

a signature without reservation as to ratification, acceptance; or

b signature sous réserve de ratification, d'acceptation ou d'approbation, suivie de ratification, d'acceptation ou d'approbation.

2 Un Etat membre du Conseil de l'Europe ne peut exprimer son consentement à être lié par le présent Protocole sans avoir antérieurement ou simultanément ratifié la Charte.

3 Les instruments de ratification, d'acceptation ou d'approbation seront déposés près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

Article 14

1 Le présent Protocole entrera en vigueur le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période d'un mois après la date à laquelle cinq Etats membres du Conseil de l'Europe auront exprimé leur consentement à être liés par le Protocole, conformément aux dispositions de l'article 13.

2 Pour tout Etat membre qui exprimera ultérieurement son consentement à être lié par le Protocole, celui-ci entrera en vigueur le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période d'un mois après la date du dépôt de l'instrument de ratification, d'acceptation ou d'approbation.

Article 15

1 Toute Partie contractante peut, à tout moment, dénoncer le présent Protocole en adressant une notification au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

2 La dénonciation prendra effet le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de douze mois après la date de réception de la notification par le Secrétaire Général.

Article 16

Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe notifiera à tous les Etats membres du Conseil:

- a toute signature;
- b le dépôt de tout instrument de ratification, d'acceptation ou d'approbation;
- c la date d'entrée en vigueur du présent Protocole, conformément à l'article 14;
- d tout autre acte, notification ou déclaration ayant trait au présent Protocole.

En foi de quoi, les soussignés, dûment autorisés à cet effet, ont signé le présent Protocole.

b. ondertekening onder voorbehoud van bekrachtiging, aanvaarding, of goedkeuring, gevolgd door bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring.

2 Een Lidstaat kan zijn instemming om door dit Protocol te worden gebonden niet tot uitdrukking brengen zonder voorafgaande of gelijktijdige bekrachtiging van het Handvest.

3 De akten van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring worden neergelegd bij de Secretaris-generaal van de Raad van Europa.

Artikel 14

1 Dit Protocol treedt in werking op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een periode van een maand na de datum waarop vijf Lidstaten van de Raad van Europa, in overeenstemming met de bepalingen van artikel 12, hun instemming door het Protocol te worden gebonden tot uitdrukking hebben gebracht.

2 Ten aanzien van iedere Lidstaat die later zijn instemming door het Protocol te worden gebonden tot uitdrukking heeft gebracht, treedt dit Protocol in werking op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een periode van een maand na de datum van neerlegging van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring.

Artikel 15

1 Iedere Overeenkomstsluitende Partij kan dit Protocol op elk moment opzeggen door daarvan kennis te geven aan de Secretaris-generaal van de Raad van Europa.

2 Deze opzegging heeft uitwerking de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een periode van twaalf maanden na de datum waarop de Secretaris-generaal van de opzegging in kennis werd gebracht.

Artikel 16

De Secretaris-generaal van de Raad van Europa stelt alle Lidstaten van de Raad in kennis van:

- a iedere ondertekening;
- b de neerlegging van iedere akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring;
- c de datum van inwerkingtreding van dit Protocol overeenkomstig artikel 13;
- d iedere andere handeling, kennisgeving of mededeling met betrekking tot dit Protocol.

Ten blijke waarvan de daartoe bevoegd gemachtigde ondergetekenden dit Protocol hebben ondertekend.

b signature subject to ratification, acceptance or approval, followed by ratification, acceptance or approval.

2 A member State of the Council of Europe may not express its consent to be bound by this Protocol without previously or simultaneously ratifying the Charter.

3 Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 14

1 This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 13.

2 In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 15

1 Any Party may at any time denounce this Protocol by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of twelve months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 16

The Secretary General of the Council of Europe shall notify all the member States of the Council of:

- a any signature;
- b the deposit of any instrument of ratification, acceptance or approval;
- c the date of entry into force of this Protocol in accordance with Article 14;
- d any other act, notification or declaration relating to this Protocol.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Fait à Strasbourg, le 9 novembre 1995, en français et en anglais, les deux textes faisant également foi, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil de l'Europe. Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe en communiquera copie certifiée conforme à chacun des Etats membres du Conseil de l'Europe.

Pour le Gouvernement du Royaume de Belgique :

Strasbourg, le 14 mai 1996

Sans réserve de ratification ou d'acceptation

Theo L.R. LANSLOOT

Cette signature engage également la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région flamande, la Région wallonne et la Région de Bruxelles-Capitale.

Gedaan te Straatsburg, op 9 november 1995, in de Franse en de Engelse taal, zijnde de twee teksten gelijkelijk gezaghebbend, in één exemplaar dat zal worden neergelegd in het archief van de Raad van Europa. De Secretaris-generaal van de Raad van Europa zendt een voor eensluidend gewaarmerkt afschrift aan alle Lidstaten van de Raad van Europa.

Done at Strasbourg, this 9th day of November 1995, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe.

**AVANT-PROJET DE LOI SOUMIS
À L'AVIS DU CONSEIL D'ÉTAT**

—————

Avant-projet de loi portant assentiment au Protocole additionnel à la Charte sociale européenne prévoyant un système de réclamations collectives, fait à Strasbourg le 9 novembre 1995.

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 77 de la Constitution.

Art. 2

Le Protocole additionnel à la Charte sociale européenne prévoyant un système de réclamations collectives, fait à Strasbourg le 9 novembre 1995, sortira son plein et entier effet.

**VOORONTWERP VAN WET VOORGELEGD
AAN HET ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE**

—————

Voorontwerp van wet houdende instemming met het Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest ter invoering van een systeem van collectieve klachten, gedaan te Straatsburg op 9 november 1995.

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet.

Art. 2

Het Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest tot invoering van een systeem voor alle collectieve klachten, gedaan te Straatsburg op 9 november 1995, zal volkomen gevolg hebben.

AVIS DU CONSEIL D'ÉTAT

Le CONSEIL D'ÉTAT, section de législation, première chambre, saisi par le ministre des Affaires étrangères, le 9 février 1999, d'une demande d'avis sur un avant-projet de loi «portant assentiment au Protocole additionnel à la Charte sociale européenne prévoyant un système de réclamations collectives, fait à Strasbourg le 9 novembre 1995», a donné le 22 avril 1999 l'avis suivant:

Dans l'intitulé et à l'article 2 de l'avant-projet, il y a lieu d'écrire dans le texte néerlandais «ondertekend te Straatsburg» au lieu de «gedaan te Straatsburg».

La chambre était composée de:

M. D. VERBIEST, président de chambre;

MM. M. VAN DAMME et J. SMETS, conseillers d'État;

MM. G. SCHRANS et E. WYMEERSCH, assesseurs de la section de législation;

Mme A. BECKERS, greffier.

Le rapport a été présenté par M. W. VAN VAERENBERGH, auditeur. La note du Bureau de coordination a été rédigée et exposée par Mme A. VAN MINGEROET, référendaire adjoint.

La concordance entre la version néerlandaise et la version française a été vérifiée sous le contrôle de M. J. SMETS.

Le greffier,

A. BECKERS.

Le président,

D. VERBIEST.

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, eerste kamer, op 9 februari 1999 door de minister van Buitenlandse Zaken verzocht hem van advies te dienen over een voorontwerp van wet «houdende instemming met een Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest ter invoering van een systeem van collectieve klachten, gedaan te Straatsburg op 9 november 1995», heeft op 22 april 1999 het volgende advies gegeven:

In het opschrift en in artikel 2 van het voorontwerp schrijven men in de Nederlandse tekst «ondertekend te Straatsburg» in plaats van «gedaan te Straatsburg».

De kamer was samengesteld uit:

De heer D. VERBIEST, kamervoorzitter;

De heren M. VAN DAMME en J. SMETS, staatsraden;

De heren G. SCHRANS en E. WYMEERSCH, assessoren van de afdeling wetgeving;

Mevrouw A. BECKERS, griffier.

Het verslag werd uitgebracht door de heer W. VAN VAERENBERGH, auditeur. De nota van het Coördinatiebureau werd opgesteld en toegelicht door mevrouw A. VAN MINGEROET, adjunct-referendaris.

De overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse tekst werd nagezien onder toezicht van de heer J. SMETS.

De griffier,

A. BECKERS.

De voorzitter,

D. VERBIEST.